

ПРОФ. ДОКТОР ДЖОРДЖ (ЮРІЙ) СОЛТИС
(Державний університет штату Нью-Йорк, США)

АМЕРИКАНСЬКА КОНЦЕПЦІЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ПРАГМАТИЧНА АЛЬТЕРНАТИВА КІОТСЬКОМУ ПРОТОКОЛУ

Кіотський протокол було підписано у грудні 1997 р. в Японії на міжнародній конференції за участю 39 індустріально розвинутих держав світу. На сьогодні членами ООН є всього 191 держава. Багато з них – економічно бідні країни так званого третього світу, дійсний стан справ у яких не відповідав вимогам Кіотського протоколу. Індія та Китай, які разом репрезентують більше, ніж третину населення світу і є тепер на стадії швидкого економічного розвитку, також не відповідали вимогам цього міжнародного договору. Сам Китай щорічно викидає в повітря 13% загальносвітової кількості шкідливих газів. Не набагато відстає від Китаю щодо викидів отруйних газів (азотного, сірчаного та вуглекислого) Індія, в якій проживає мільярд населення і яка намагається в майбутньому розвивати ядерну енергію. Існують прогнози, що без належного контролю ці дві країни вже у 2050 р. вироблятимуть близько 50% світового обсягу парникових газів, спричиняючи підвищення температури та зменшення кількості озону, який охороняє життя на Землі від ультрафіолетових променів Сонця.

Самі китайці починають протестувати проти хімічного забруднення, причиною якого є розвиток їхньої національної індустрії. Так, в газеті «Нью-Йорк Таймс» від 19 липня 2005 р. було опубліковано статтю про демонстрацію протесту чисельністю

15 тис. осіб у місті Ксін-Чянг після вибуху на заводі, де виробляли антибіотики. Протест був спрямований проти забруднення повітря, води і довколишнього ґрунту, який вже давно став неродючим. У 2004 р. у Китаї було зареєстровано 74 тис. таких протестів проти забруднення і знищення екосистем.

Мета Кіотського протоколу – спонукати індустріальні країни зменшити викиди парникових газів на 7% проти рівня 1990 р. і виконати це завдання до кінця 2008 або до 2012 рр. Таке неоднозначне визначення терміну досягнення мети само собою зменшує шанси на її досягнення. Оскільки Кіотський протокол до 1999 р. (як це передбачалося) не був ратифікований багатьма країнами, у 2001 р. у Німеччині було скликано ще одну конференцію, на якій вирішено зменшити викиди з 7% до 3,5%. Але це зменшення норми викидів не стосувалося США. Таке рішення пояснювалося тим, що США, маючи менше, ніж 5% (точніше 4,6%) населення світу, спричиняють виділення 24% парникових газів.

У березні 2001 р. у Сенаті США 95 голосами із 100 (5 сенаторів були відсутні) ця країна офіційно відмовилася підписати Кіотський протокол. Це саме рішення знову було прийняте у кінці 2004 р., коли вже 140 держав згодилися пристосуватися до вимог протоколу. Відмова підписати договір – це не вияв впертості чи примхи президента

Буша. Президент США не ухвалює законів, а тільки їх виконує. Всі проекти до законів мусять бути схвалені Палатою Представників і опісля, головні закони міжнародного характеру, мають бути апробовані Сенатом. Варто тут згадати, що компромісний закон сенаторів МакКейна і Лібермана від 2003 р., скерований на те, щоб протягом двох років зменшити парникові викиди до рівня 2000 р., також був відхилений більшістю членів Сенату.

У чому полягає суть критики Кіотського протоколу з боку США і Австралії, яка також відмовилася його підписати?

1. Протокол відзеркалює непропорційність і неефективність, головні через ухилення Індії та Китаю від їхніх зобов'язань стосовно інших країн світу.

2. Вимоги протоколу пов'язані з кількістю людей, а не з економічним статусом (ВВП) країни. Як сказав президент Буш на конференції Великої Вісімки на початку липня 2005 р. у Шотландії, прийняття протоколу підірвало би економіку США. Америка, щоб виконати зобов'язання стосовно інших країн (у тому числі країн третього світу), мусить збільшувати ВВП на 30% щорічно. Інакше Америка не зможе платити:

- 2 млрд. дол. для ООН, що становить 22% загального бюджету цієї міжнародної організації;
- 2 млрд. дол. для переселенців в Ізраїлі з Гази до інших частин держави;
- збільшити допомогу Африці з 4,3 млрд. дол. до майже 9 млрд. дол.;
- проводити війни проти тероризму в Афганістані, Іраку та всередині США, що дотепер становить 300 млрд. дол.

1. Навіть зі зменшенням парникових викидів на 7% до рівня 1990 р., як це було початково заплановано у Кіотському протоколі, темпи глобального потепління будуть зростати і від 1997 р. до 2012 р. збільшаться на 25%.

2. Глобальне потепління триватиме, якщо навіть цілковито припинити викиди

газів. Надлишок вуглекислого газу, який не був і не є абсорбований чи синтезований рослинами, залишається в атмосфері близько 100 років. Цей процес триває вже від XIX ст., відколи в Європі почалась т.зв. індустріальна революція.

Кіотський протокол, в основному, зважає на глобальне потепління, спричинене виділенням парникових газів електростанціями, заводами і транспортом, які спалюють вугілля, природний газ, нафту чи бензин. У протоколі міститься мало інформації про хімічну індустрію і синтез нових 80000 речовин, негативний вплив радіації, деградацію екосистем через вирубування лісів, які могли б, наприклад, абсорбувати двоокис вуглецю, а також швидкий приріст населення світу. Наприкінці Другої світової війни було два млрд. людей. Тепер, через 60 років, населення зросло до 6,3 млрд. В Україні та у країнах Західної Європи, де є мінусовий приріст населення, важко збагнути політичний, економічний, екологічний чи психологічний ефекти надмірної кількості людей чи то в окремій країні, чи то навіть на цілому континенті. Наприклад, в Африці, незважаючи на те, що кожного дня вмирає 2000 хворих на малярію, 8000 від СНІДу і 19000 від голоду, що в громадянських чи міжнародних війнах у Конго загинули 4 млн., майже один мільйон у Руанді і 180000 протягом 2005 р. у Судані і що у деяких країнах, зокрема у Зімбабве та Замбії люди не живуть більше ніж 36–38 років, населення континенту зростає. Сьогодні в Африці живе 900 млн. (статистика – National Geographic, вересень 2005 р). На кожних 100 новонароджених дітей 26 народжуються в Африці, 12 – у Південній Америці і 57 – в Азії – на близькому, середньому і далекому сході, виключаючи Китай.

Немає сумніву, що чим більше людей у світі, тим більше потрібно енергії і чим більше споживання енергії, тим більші масштаби екологічного забруднення і глобального потепління.

Дивлячись знову з політичної точки зору, бачимо, що справджується передбачення Жана Распая з його книжки «Табір ангелів». Скінчилася холодна війна між Заходом та Сходом – і з'явився новий конфлікт між країнами півночі та країнами неєвропейських традицій. Країни, де є приріст населення, починають заповнювати порожнечі, емігруючи до Західної Європи, США та Канади. Вони не асимілюються, а намагаються нав'язати свій спосіб життя і мислення та знищити інші багатівкові культурні надбання. У цьому і є причина світового тероризму.

На конференції Великої вісімки вирішувалися два питання – допомога Африці та прийняття Кіотського протоколу. Я певний, що теракт у Лондоні 7 липня 2005 р. відкинув критику Франції та Англії стосовно позиції США щодо Кіотського протоколу. Президента Буша було підтримано іншими членами конференції і Кіотський протокол став де-факто неактуальним, про що свідчить підсумкова заява конференції.

На британському телеканалі Ай-Ті-Ві 5 липня 2005 р. та на конференції Великої вісімки президент Буш кілька разів заявив, що справжнє розв'язання проблеми потепління можливе за допомогою нових технологій, в які Америка вже довгий час інвестує і буде інвестувати.

Метою США є обмежити використання імпортованої нафти переважно з країн середнього Сходу, тому що саме тепер, коли один барель коштує 70 дол., приблизно 35 дол. іде на підтримку тероризму. Крім того, згідно з заявами науковців лабораторії ім. Енріко Фермі в Чикаго, потрібно шукати нові чи альтернативні ресурси енергії. Вони передбачають, що нафти вистачить на 100, можливо 150 років. Запаси урану для вироблення ядерної енергії також обмежені. Це саме можемо сказати про вугілля і газ.

Для Америки легко би було зменшити обсяг викидів парникових газів, перейшовши на ядерну енергію. У США ядерні реактори продукують тільки 7% потрібної

енергії, а у Франції відповідна частка становить 70%. Причинами, як вже було сказано, є обмежені запаси урану, проблема з радіоактивними відходами, Чорнобильська катастрофа і випадок з ядерним реактором у Трі Майл Айленді недалеко від Нью-Йорку, коли, щоб зменшити тиск, довелося випустити в атмосферу радіоактивну пару. Намагання відкрити нову ядерну електростанцію в Шоргам на Лонг Айленд не були успішні. Після великих видатків, тестів і запевнень та заяв, що ніякої небезпеки не буде, через протести довколишніх мешканців електростанцію таки не відкрили і продали устаткування за один долар.

В Америці є вже спроби використовувати нові джерела енергії. Науковці національної лабораторії в Брукгейвені, штат Нью-Йорк, знайшли гідрати на дні океану, створені водою і газом (метаном та іншими хімічними сполуками) при низькій температурі і високому тиску, які можуть бути перетворені у паливо. З одного літра такого «твердого палива» можна одержати 168 л. газу. Керівник дослідницької групи Магаян вважає, що гідратні поклади є просто необмежені і що практичний видобуток нового палива почнеться не раніше, ніж через десять років. У лабораторії Чикагського університету ім. Енріко Фермі вже 50 років науковці працюють над можливістю вживати водень як вирішальний елемент отримання енергії. Хоч водень вже існує як пальне і добувається з різних хімічних сполук, його виготовлення вимагає великих витрат. Після конференції Великої вісімки в липні 2005 р., з ініціативи США, було скликано конференцію в Москві за участі Сполучених Штатів, Росії, Євросоюзу, Японії, Китаю і Південної Кореї, де вирішено продовжувати наукові дослідження університету в Чикаго та почати будівництво термоядерного реактора в Марселі у Франції, який буде працювати на ізотопах води для вироблення термоядерної плазми. Є сподівання, що через 50 років водень, видобутий з води, стане невичерпним джерелом енергії. Правда, все це звучить як фантастика.

Все таки, пригадаймо собі фантастичні романи Жуля Верна, у яких він, вже в XIX ст., писав про літаки та підводні кораблі. Писав він також у романі «Таємничий острів» про використання води як пального.

Все це далекосяжні плани на майбутнє. Питання полягає в тому, чи справді тепер, як заявив президент Франції Жак Ширак, США, відкинувши Кіотський протокол, відмежували себе від всього людства і нехтують міжнародними договорами?

Правдою є те, що Сполучені Штати намагаються обмежити парникові викиди. Уже у 1972 р., зразу після екологічної конференції у Стокгольмі, уряд США видав «Закон про чисте повітря (Clear Air Act)». У тому самому році американський вчений українського походження Віктор Вовк взявся за конструкцію авто-гібрида, в якому поперемінно використовувалися бензин і вироблена ним електрика. Спершу цей авто-гібрид не надходив у серійне виробництво. Але протягом останніх 10–15 років авто-гібриди стають все більше і більше популярними. Сьогодні існує 11 моделей різних компаній, на яких пересічно можна проїхати 50–55 миль/галон (25 км/л). Це є великий прогрес, тому що у 70-х роках звичайне авто давало 10–12 миль/галон (5 км/л). Незабаром має з'явитися модель «Тойота-Пріус», над якою проводяться експерименти у США, з можливістю 250 миль/галон (120 км/л). Люди починають купувати ці машини не через указ президента чи уряду, а тому, що можуть знизити податок на купівлю від двох до п'яти тис. дол. залежно від загальної ціни. Планується, щоб у місті Нью-Йорк почали використовувати авто-гібриди як поліцейські машини. У Бостоні вже кілька років їздять по вулицях автобуси-гібриди. У Нью-Йорку автобуси замість бензину використовують скраплений газ. Компанія «Крайслер» продукує вантажівки, які залежно від дороги самі переключаються з восьми на шість або на чотири циліндри.

Домішки до бензину, що збільшують його потужність і забруднюють повітря, за-

боронені законом. Тепер зимою бензин змішується з киснем, а літом до нього додається 10% етанолу – тобто алкоголь з кукурудзи. Всі машини щороку проходять перевірку на предмет правильної роботи каталізаторів – нейтралізаторів отруйних газів.

У журналі «National Geographic» за вересень 2005 р. пишуть, що в Іспанії існує закон, згідно з яким всі нові будинки повинні мати устаткування для вжитку сонячної енергії. У Данії, знову ж таки, 20% електрики отримують завдяки повітряним турбінам-вітрякам. В Америці використання вітру чи сонця як енергії обмежене і навіть гідроелектростанції продукують тільки 4% енергії. Державні чинники заохочують людей інвестувати у сонячну чи вітрову енергію, знижуючи податки та навіть повертаючи частину видатків на інсталяцію таких споруд.

Компанія «Дженерал Електрик», яка колись найбільше забруднювала повітря і воду, стала тепер піонером захисту довкілля і це не завдяки вимогам якогось державного закону, а через можливість отримати прибуток.

У 2004 р. різне устаткування для виробництва т.зв. чистої енергії дало компанії майже 17 млрд. дол. прибутку. Вітрові турбіни, зроблені на заводах «Дженерал Електрик», було продано нещодавно для Ірландії, де вони за один рік понизили викиди парникових газів на 68 тис. тонн.

Нові турбіни споживають газ, створений з вугілля. Це процес, що дає змогу виділити діоксид вуглецю перед спалюванням. Такий спосіб понижує забруднення повітря на 40–50%. Вуглекислий газ під тиском запускають під землю або в океан.

«Дженерал Електрик» витрачає 1,5 млрд. дол. щорічно на дослідження енергозберігаючих технологій. Останнім часом вкладено 2 млрд. дол. у переробку морської води на питну. Устаткування для опріснення води продано нещодавно для Алжиру за 260 млрд. дол.

«Ті-Ві-Ей (Tennessee Valley Authority)» – найбільша компанія, що постачає елек-

трику для південно-східної частини Америки, витратила, почавши з 1975 р., 53 млрд. дол. на контролювання викидів шкідливих газів. На цей час знижено викиди сірчаного газу на 78% і азотного на 55%. До 2010 р. компанія планує витратити 5,6 млрд. дол. на зменшення двоокису вуглецю шляхом фільтрування та будуючи більше сонячних енергостанцій.

Компанія має тепер 15 таких сонячних енергостанцій та одну т.зв. вітряну ферму «wind farm».

Школа медицини при Гарвардському університеті створила у 1996 р. «Центр для здоров'я та глобального довкілля» і постачає інформацію з екологічних проблем для університетів та середніх шкіл. До речі, 80% університетів мають програми для студентів, зацікавлених в екології та охороні довкілля. Піонерами в цьому плані є університети Тафта, Корнуелла, Буффало та Оберлін Коледж. У 36-х університетах створено організації під назвою «Кіото Тепер».

Штат Нью-Джерсі знизив у 2005 р. викиди парникових газів на 3,5%. Інші штати, як Орегон і Каліфорнія також, у свій спосіб, солідаризуються з Кіотським протоколом.

Треба додати, що деякі підприємства та громадські організації цікавляться не тільки екологічними проблемами в Америці, але також в інших країнах світу. У 1991 р. створено т.зв. американську ферму тропічних дерев. Метою цього підприємства є насаджування дерев бокота і кокболя у Коста Ріці. Дотепер насаджено 1,7 млн. дерев. Доведено, що тропічні дерева швидше ростуть, ніж дерева Європи. За сім років їхнє коріння затримує воду, та зарості дають притулок тваринам, які через вирубування лісів у Центральній Америці почали зникати.

Клуб «Ротарі» – клуб американських бізнесменів-пенсіонерів – повідомив 28 червня 2005 р. на 19-й Чорнобильській конференції в ООН, що висилає щорічно до Африки фільтри для очищення питної води.

Крім приватних організацій, університетів, штатів, компаній чи інших комерційних підприємств, федеральний уряд США також намагається діяти позитивно стосовно глобального потепління. 24 листопада 2004 р. в Ісландії скликано конференцію країн, яким найбільше загрожує танення льодовиків. Це країни, що мають території поблизу Арктики – тобто США, Канада, Швеція, Росія, Норвегія, Фінляндія і Данія. Сполучені Штати нагадали, що Арктика не є власністю жодної країни та асигнували 2 млн. дол. на схвалення пропозицій щодо вирішення проблеми глобального потепління у північних районах Землі.

26 липня 2005 р. на конференції, скликаній з ініціативи США, було підписано договір, котрий дехто вважає опозиційним до ухваленої у Кіото угоди. У конференції брали участь США, Китай, Індія, Японія, Південна Корея та Австралія. Це держави, які репрезентують приблизно (а може і більше) 50% населення землі, 50% вжитку енергії, 50% викидів парникових газів та 50% світового валового національного продукту. Метою цього договору є спонукати держави добровільно дотримуватися таких правил:

- якомога ширше використовувати деякі гази, наприклад метан, що є відходами сільського господарства чи ферментації біомас, для створення нового палива;
- використовувати скраплений газ більше ніж вугілля, нафту чи бензин;
- підняти ефективність енерговикористання через перебудову енергоблоків, двигунів та електроприладів;
- відводити двоокис вуглецю під землю чи в океан;
- обмінюватися новими технологіями.

Стало відомо, що Мексика, Сінгапур, Бразилія і Тайвань позитивно ставляться до цього договору. 27 липня 2005 р. в російській газеті «Правда» з'явилася стаття Сергія Малініна, де він вказує, що Кіотський протокол негативно впливатиме на економіку Російської Федерації і досить

позитивно підсумовує цей новий т.зв. «анти-Кіотський» договір. Можна сподіватися, що і Росія приєднається до нього.

25 травня 2005 р. президент Буш призначив Стіва Джонсона головою комісії з охорони довкілля (ЕРА), тобто науковця з найкращими фаховими даними для цієї роботи. Встановлено також бюджет для комісії у сумі 7,6 млрд. дол. Праця голови комісії в основному має дослідний і дорадчий характер. Президент Буш сподівався, що Джонсон допоможе йому включити його ідеї в «Новий закон про енергію», який був прийнятий поки що тільки Палатою Представників 275 голосами проти 156. Для пониження викидів парникових газів електростанціями та зменшення імпорту нафти з арабських країн президент Буш наполягав, щоб США використовували більше ядерної енергії та почали видобувати нафту на території заповідників на Алясці. Ці дві пропозиції президента були відхилені. Новий закон про енергію пропонує:

- починаючи з 2006 р., збільшити домішку етанолу до бензину з 10% до 20% і наростити його виготовлення у 2012 р. до 7,5 млрд. галонів;
- виділити 14,5 млрд. дол. на зниження податків для тих, хто економить енергію;
- зменшити кількість викидів парникових газів та стимулювати впровадження нових технологій – асигнуючи 2,6 млрд. дол. для вугільної, нафтової чи газової індустрії;
- ефективніше використовувати денне світло, змінюючи час на одну годину в березні, а не у квітні.

Таким чином, мети запобігання глобальному потеплінню, яка визначена Кіотським протоколом, може бути досягнуто шляхом запровадження більш ефективної прагматичної американської системи екологізації економіки.

РЕЗЮМЕ

Розглянуто сутність прагматичної концепції США стосовно вирішення проблеми глобального потепління за допомогою нових технологій. На конкретному цифровому матеріалі показано досвід використання екологічно безпечних видів енергії, які стають щораз більше економічно вигідними.

SUMMARY

Some basic ideas of practical concepts pertaining to global warming are being proposed by the United States by means of new technologies. Based on the supplied data a possible utilization of ecologically safe energy is shown to be viable and profitable.

Рекомендовано кафедрою цивільного, господарського права та процесу

Подано 20.01.2013.